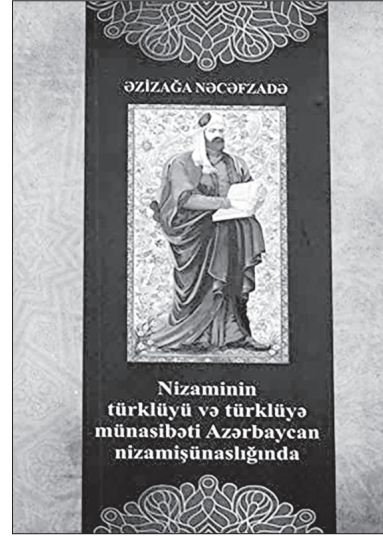

◆ Kitablər, rəylər

Nizaminin türklüyü və türklüyə münasibətini ortaya qoyan bələdçi

*(Əzizağa Nəcəfzadənin
“Nizaminin türklüyü və türklüyə
münasibəti Azərbaycan
nizamişünaslığında” adlı
fundamental elmi-nəzəri
monoqrafik tədqiqatı əsasında)*

Azərbaycan nizamişünaslığı son illər, müstəqillik dönəmində sovet dövründən fərqli olaraq, ideoloji basqı, konyuktur və sairədən azad, obyektivliklə mövcud faktlar, etibarlı sənədlər, mötəbər mənbələr üzərində araşdırmalar və mülahizələr irəli sürməklə bu sahədə səmərəli işlər aparılır.

Sözü gedən kitab da məhz bu baxımdan diqqətəlayiqdir. Kitabda Abbasqulu ağa Bakıxanov, Mirzə Məhəmməd Axundov, Firudun bəy Köçərli, Azər Buzovnalı, Məhəmməd Əmin Rəsulzadə, Mikayıl Rəfil, Həmid Araslı, Mübariz Əlizadə, Məmməd Əkbərov, doktor Cavad Heyət, Azadə Rüstəmov, Rüstəm Əliyev, Sədnik Paşayev, Pənah Xəlilov, Xəlil Yusifli, Əli Abbasov, Arif Hacıyev, Nüşabə Araslı, Teymur Kərimli, Çingiz Sasani, Tağı Xalisbəyli, Mənzərə Məmmədova, İsa Həbibbəyli, Gülçin Babayeva, Zəhra Allahverdiyeva, Seyfəddin Rzasoy, Xədicə İskəndərli, Siracəddin Hacı kimi Azərbaycan alimlərinin bu sahədəki elmi araşdırmalarını xronoloji qaydada, metodoloji, həm də etik baxımdan aydın, təhlili formada anlaşılıqlı bir tövrlə təqdim olunur. Müəllif Nizami ilə bağlı ciddi və aktual problem ətrafında fikir mübadiləsi apararkən, irəlində adı keçən tədqiqatçılara yüksək ədəbi takt, həmçinin şəxsi ərkanı çərçivəsində elmi və obyektiv münasibətini ortaya qoymuşdur.

Kitabın girişində monoqrafiya müəllifi yazır ki, şairin əsərlərini köçürən bir qisim fars əsilli katiblər bəzən onun böyüklüyünü görüb, türkçülüyə rəğbətini həzm edə bilmədiklərindən, ixtisarlar, təhrif və il-

haqlar etmələr yolu ilə Nizamini mənsub olduğu milli kökdən ayırmağa cəhd etsələr də, Nizami irsinin türk ruhunu ifadə etməsi onların bu mənfur niyyətinin baş tutmasına imkan verməmişdir (bax: s. 10).

Məhz vətəndaşlıq mövqeyindən yanaşma müqabilində bu gənc azərbaycanlı alim özünün nizamişünaslıq üzərində apardığı tədqiqatların sırasında Nizaminin türklüyü və türklüyə münasibəti ətrafında formalaşan problem-məsələyə dair dəyərli informasiya, inandırıcı dəlillər ortaya çıxarmaqla nizamişünaslığımızın keçdiyi mərhələləri müasir dövrümüzün tədqiqat metodu və yanaşma üsulu ilə nəzərə çatdırı bilər. Müəllif şərti olaraq nizamişünaslığı üç mərhələyə ayırır: birinci mərhələni XIX əsrin sonu – XX əsrin ilk onillərini əhatə etdiyini göstərir. İkinci mərhələni XX əsrin 30-80-ci illərinə aid edir. Üçüncü mərhələnin isə XX əsrin sonu XXI əsrin əvvəllərində ortaya çıxdığını yazır. Bu dövrü (yəni, üçüncü mərhələni) Nizami yaradıcılığına yeni baxışın formalaşdığı, şairin ədəbi irsində türklüyün, əski dini təsəvvürlərin, təsəvvüfi görüşlərin və hakim dairələrə münasibətin dəqiqləşdiyi fərqli təhlil mərhələsi kimi nəzərdən keçirir.

Monoqrafiyada eyni zamanda həmin mərhələlərlə bağlı tədqiqat aparan müasir dövr müəlliflərinin əsərlərinə də münasibət bildirilir. Bu da haqqında söz açdığımız monoqrafiyanın elmi-polemik dəyərini artırır.

Tarixilik baxımından ilk mənbə kimi göstərilən Abbasqulu ağa Bakıxanovun "Gülüstanı-İrəm" adlı məlum elmi əsərindən gətirilən bir parçada oxuyuruq: "Şeyx Nizami Gəncəvi adı ilə tanınan Əbu Məhəmməd İlyas oğlu İbn Yusif Zəki Müəyyəd oğlu məşhur farsdilli şairlərdən biridir. Doğulduğu və öldüyü yer Gəncədir. Onun böyüklüyünü və fəzilətini söyləməkdə dil acizdir...". Ardınca şairin vəfat tarixi, Gəncə yaxınlığında vaxtilə gözəl bir türbəsi olduğu, amma hazırda xarabazarlığa çevrilməsindən söz açılır (bax: s. 27). İrəlidə adı çəkilən monoqrafiyadan gətirdiyimiz sitat bu gün də dəyərini itirməmişdir. Ə.Nəcəfzadə böyük mütəfəkkirin məlumatına dəqiqlik baxımından düzəliş verməyi də unutmur. Şairin vəfat tarixi ilə bağlı yanlışlığın səbəbini diqqətə çatdıraraq bildirir ki, Nizaminin doğum yeri, tarixi ilə bağlı ən incə məqamlardan başlayaraq valideynlərinin milli mənsubiyyəti kimi bir çox digər həssas məsələlərdə də mövcud tədqiqlərdə belə yanlışlıqlara çox yol verilmişdir. Beləliklə, Azərbaycan nizamişünaslığının ilk mərhələsində yaranan tarixi məlumatlardan başlayaraq bu sahənin ilkin inkişaf mərhələsində şairin milli və ədəbi kimliyi, irsinin təhlil və təfsirinə, dövrün verdiyi imkanlara rəğmən, daha düzgün və dolğun elmi-nəzəri baxışları ortaya qoyan əsərlərə obyektiv münasibət bildirilir. Deməli ki, bu ilkin mərhələdə meydana çıxan məlumatlar əsasən təzkirələrdən alınan tərcümeyi-hal xarakterli məlumatlardır. Müəllif bildirir ki, belə yanaşma o dövr üçün xarakterik idi. Buraya A.Bakıxanov, M.F.Axundov, F.Köçərli, S.Mümtaz, A.Buzovnalı kimi ziyalıların məsələyə münasibəti aid edilə bilər.

Həmin dövrdə Avropa və rus şərqşünaslarının fəaliyyəti də nəzərə almaqla Nizami ədəbi irsinin tərcümə və mətnşünaslıq baxımından

diqqətə çatdırılması konkret argument və faktların səhihliyinə görə dəyərləndirilirdi. Monoqrafiya müəllifi göstərir ki, bəzən Azərbaycan müəllifləri ilkin mənbələri tədqiqata cəlb edə bilmədikdə, onların orijinalı üzərində tədqiqat aparan Avropa alimlərinin araşdırmalarına istinadlar edirdi.

Hazırkı məqaləmizdə şərti bölgü əsasında fikirlərimizi davam etdirərək XX əsrin 30-80-ci illərini əhatə edən inkişaf dövrü ilə bağlı məfkurə adamlarının milli təəssübkeşlik ruhundan gələn tədqiqatları sırasında Azərbaycanın ilk cümhuriyyətinin banisi “Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin elmi irsində Nizaminin türklüyü və türklüyə münasibəti problemi”nə xüsusi diqqət ayrılmışdır. Ədalət naminə deməliyik ki, M.Ə.Rəsulzadənin istiqlal düşüncələri və Azərbaycan xalqının müstəqillik uğrunda mübarizəsində türkcülüyə önəmli yer verməsi təkcə ideoloji yöndən deyil, həm də ədəbi-estetik tarixilik baxımından, xüsusən də yaşadığı təlatümlü ictimai-siyasi formasiyaya görə fərqli və cəsarətli idi. M.Ə.Rəsulzadənin uğrunda can verdiyi Azərbaycanda Nizaminin türklüyü və türkcülüyə münasibətindən söz açmaq, azərbaycançılıq ideologiyasının təbliği, çox çətin bir dövrə təsadüf edirdi. Bu arada xatırlatmalıyıq ki, M.Ə.Rəsulzadənin hələ 1941-ci ildə Nizaminin 800 illiyi üçün yazdığı, lakin 1951-ci ildə çapdan çıxan “Azərbaycan şairi Nizami” adlanan monoqrafiyasının Nizaminin dünya çapında bir Azərbaycan türkü kimi tanınmasında mühüm addımlardan olduğunu söyləyən Ə.Nəcəfzadə, daha sonra təəssüflə belə yazır: “M.Ə.Rəsulzadə bir növ qadağa zonasında olduğu üçün onun haqqında danışmaq mümkün olmadığından əsər zamanında ədəbiyyat tarixçiliyimizdə və nizamişünaslığımızda öz layiqli qiymətini ala bilməmişdir” (bax: s. 47). Eləcə də bu böyük istiqlal fədaisinin eyni adlı əsərinin 1991-ci ildə görkəmli şərqşünas alim Rüstəm Əliyevin türkcədən çevirməsi ilə Bakıda çapdan çıxdığını bildirir. Yeri gəlmişkən əsər haqqında vətənpərvər Azərbaycan alimlərinin yürütdükləri fikirlər, ona həsr olunmuş oçerklər, ədəbiyyatşünaslıq fəaliyyətinə, bilavasitə mədəniyyət tarixinə və ədəbiyyat problemlərinə aid elmi baxışlarla, xüsusilə dünya nizamişünaslığına gətirdiyi yeni fikirlər, istiqamətlər dəyərləndirilir. Bu böyük xidmətinin ardınca M.Ə.Rəsulzadənin özü haqqında, onun türkcülüyü ilə bağlı xeyli fikir və mülahizələr irəli sürülmüşdür. Bunların bəzilərindən söz açmağı məqsədəuyğun bilirik. Azərbaycanın görkəmli ictimai xadimi, yazıçı Elçin Əfəndiyev “Məhəmməd Əmin Rəsulzadə” adlı oçerkində Rəsulzadənin ədəbiyyatşünaslıq fəaliyyətinə bilavasitə ədəbiyyat problemlərinə aid elmi fikirlərinə yüksək qiymət verməklə bəhəm onun nizamişünaslığa gətirdiyi cəsarətli araşdırmalarına, bununla da bir çox tədqiqatçıların bu sahədə – Nizaminin türklüyə və türkcülüyə aid düşüncələrinin formalaşmasına istiqamət verdiyindən söz açır (bax: s.). Azərbaycan mühacirət ədəbiyyatı üzrə mütəxəssis Nikpur Cabbarlı “Mühacirət və klassik ədəbi irs” monoqrafiyasında yazır: “M.Ə.Rəsulzadənin Nizami haqqında tədqiqatının ən önəmli cəhəti dahi

söz ustasını Azərbaycan-türk şairi kimi təqdim etmiş, onun yaradıcılığına isə milli ədəbiyyatımızın faktı kimi dəyərləndirmişdir” (bax: s. 48).

Bir cəhəti vurğulayaq ki, mütəfəkkir şairimizin humanizmdən doğan beynəlmiləlçiliyi, ümumbəşəri ideyalar tərənnümçüsü olması onun milli köklərindən, türk mənşəyindən ayrılmasına rəvac verməmişdir. Rəsulzadənin sözü gedən əsərindən gətirilən sitatlar bu cəhətdən məsələyə xeyli aydınlıq verir. “Nizaminin yaradıcılığı forma baxımından Azərbaycana nisbətən milli deyilsə də, duyum və hiss nöqtəy-nəzərindən şair yetişdiyi mühitə dərindən bağlıdır. Bu bağlılıq onu bizim gözümüzdə azərbaycanlı bir şair olmaqdan başqa, bir Azərbaycan şairi də etməkdədir” (bax: s. 49). İrəlində adını çəkdiyimiz tədqiqatçı alim Nikpur Cabbarlı Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin “Azərbaycan şairi Nizami” əsərində şairin doğulduğu yer və məzarı barədə məlum materiallardan keçən səhv fikirlərin əsassız və qərəzli olmasına münasibət bildirərək (Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin tədqiqatına istinadən) yazır: “Heç bir yerdə və farsca yazılmış heç bir əsərdə “türk” məfumu Nizamidə olduğu qədər sevgi və məntiqi bir silsilə ilə ifadə olunmamışdır” (bax: s. 51). Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin bu əsərindən danışarkən Rəsulzadə irsinin ardıcıl tədqiqatçılarından olan Vaqif Sultanlının “İstiqlal sevgisi” adlı monoqrafiyasında həmin xüsusda fikrini diqqətə çatdırmaq istədik: “Azərbaycan şairi monoqrafiyasının ən böyük dəyərli, şübhəsiz ki, şairin yalnız milliyyətçə azərbaycanlı-türk deyil, yaradıcılığının ruhu və məzmunu ilə bir Azərbaycan şairi olduğunu sübuta yetirən məqamlardır”. Vaqif Sultanlı daha sonra göstərir ki, M.Ə.Rəsulzadə Nizamini “azərbaycanlı-türk” adlandırmaqla onun milliyyətçə türk olub, Azərbaycan ərazisində yaşadığını əsaslandırmışdı. Onun bu sahədə tezisi ümumtürk etnosu içində ərazi vahidi etibarilə aparılan bölgəyə söykənirdi. Həmin arqument isə Nizaminin azərbaycanlı olması tezisindən daha dəqiq idi. Bəllidir ki, sovet dövrünün ideologiyasına görə nüzamişünaslar “türk” sözünü işlətməkdən çəkinərək şairi azərbaycanlı adlandırmışlar. Məhz bu yanaşma da sonralar şairimizin milliliyi ilə bağlı problemlərin yaranmasına, saysız-hesabsız təkziblərə rəvac vermişdir (bax: s. 53). Alim bunu da qeyd edir ki, M.Ə.Rəsulzadənin dövrünün yanlış ideologiyasının təpkisindən azad olan fakta fərqli yanaşma tərzini müəllifi olduğu monoqrafiyanın dövrünün nizamişünaslıq materialları sırasında seçilməsinə səbəb olmuş, bu gün isə onu türklükdən çıxarmaq istəyənlərə layiqli cavab vermək üçün əlimizdə istinad mənbəyinə çevrilmişdir (bax: s. 53).

Elmi fəaliyyətinin əhəmiyyətli bir hissəsini N.Gəncəvinin yaradıcılığının tədqiqinə həsr edən Həmid Araslının Nizamidə türkçülük məsələləri ilə bağlı söylədikləri müasir dövrümüzün ictimai-siyasi, əlbəttə ki, elmi-metodoloji cəhətdən etibarlı mənbə və mötəbər söz qismində əhəmiyyətini qoruyub saxladığını akademik araşdırmalarına istinadla vurğulayan Ə.Nəcəfzadə yazır: (Nizaminin dilində türk sözləri

və ifadələrinin işlədilmə tərzini haqqında yazdıqlarını yığcam şəkildə belə çatdırır) “Nizami Gəncəvi şeir tarixində böyük Azərbaycan şairi Xaqanidən sonra Qaraxan, Qədirxan, Toğrul və Məlikşah adlarını qüdrətli hökmdar rəmzi kimi işlətməmiş, Azərbaycan hökmdarlarını Əfrasiyab soyu kimi qeyd etmişdir. O, ilkin orta əsrlər türk dünyasının ən böyük mütəfəkkirlərindən biri Yusif Xas Hacibin 1069-cu ildə Qaraxanlılar dövlətinin hökmdarı, Tabğac Buğra xaqana ərnağan etdiyi “Qutatqu bilik” əsərindən faydalanmış, türk ata sözlərini fars dilinə çevirərək əsərini mənə və bədii baxımından zənginləşdirmişdir. Türk xanının qısa, lakin mənaca dərin hikmətli ifadələrindən, xalq zəkəsindən çox faydalanmış və özü də belə mənəli aforizmlər yaratmışdır” (bax: s. 71). Nizami “Xəmsə”sində yer alan əsərlərdə, “Sirlər xəzinəsi”, “Xosrov və Şirin”də bununla əlaqəli mülahizələr də konkret faktlarla xatırlanır. Şifahi xalq ədəbiyyatından keçən türk həyatı, məişət tərzini, onun adət-ənənələrinin bədii təsvirindən söz açır və bildirir ki, şairin türkcə düşünüb farsca yazdığını, onun əsərlərindəki “türk qoxusu”nun türk xalqlarına olan məhəbbətinin ifadəsini görməmək mümkün deyil. Ə.Nəcəfzadənin əsərində bunun sübutu üçün alimin 1942-ci ildə yazılmış “Nizamidə xalq sözləri, xalq ifadələri və zərbül-məsəllər” məqaləsindən gətirilən şairin əsərlərində işlədilmiş türkcə sözlərə diqqət yetirək: “xatun”, “sancaq”, “gərdək”, “tutuq”, “yasaq”, “muncuq”, “vüsaq” və s. (bax: s. 69).

Alimin şairin azərbaycanlı kimi düşünməsinin, “Xəmsə”də maddiləşən bədii düşüncəsinin canlı xalq dili ilə bağlılığını müvafiq nümunələrə istinadla əsaslandırıldığını yazır və onlardan bir neçəsini təqdim edir.

Daha sonra Mübariz Əlizadənin Nizami ana dilində də əsərlər yazdığını, dövrünün hökmdarlarına fars dilində yazıb təqdim etdiyini, əsaslandırdığını, xüsusən Səid Nəfisi kimi nizamişünasların qərəzli münasibətlərinə qarşı çıxaraq Nizami türklüyü və azərbaycanlılığını əsaslı dəlillərlə də bizə təqdimini görürük. Əzizağa Nəcəfzadə digər alimlərin yazılarında olduğu kimi M.Əlizadənin də hökm və iddialarına fəal, elmi münasibət bildirərək yazır ki, M.Əlizadə Nizaminin vətən sevgisini, onun təbii gözəlliklərini tarixi əsərlərində əks etdirərkən, bütün hallarda Nizamini şovinist, qatı millətçi kimi təqdim etməkdən çox uzaq olub, şairin beynəlmilətçi, humanist olması fikrini müdafiə edir (bax: s. 83). Ardınca M.Əlizadənin 1982-ci ildə “Nizami və müasirlik” məcmuəsində dərc olunan “Azərbaycanın böyük vətənpərvəri” məqaləsindən və digər yazıçılarından müvafiq parçaları nümunə göstərir. M.Əlizadə “şairin öz əsərlərindən gətirdiyi sitatlarla şairin kim və haralı olması barədə fikirlərini bir daha möhkəmlətmək və yanlış fərziyyələrə səbəb olan yanlışlıqların kökünü araşdırarkən gəlidiyi qənaət belə təqdim olunur.

M.Əlizadə yazır: “Nizami poemalarında Nüşabə və Şirin kimi həm zahirən, həm də daxilən gözəl olan vətən qızlarının bədii obrazlarının əhəmiyyətindən danışarkən mövzusu folklordan alınsa da, şairin öz romantikasının məhsulu olsa da, biz bu gözəl dastana Nizaminin öz

dogma vətəni Azərbaycana – çoxəsirli, şanlı tarixinə sonsuz məhəbbətinin təzahürü kimi baxmalıyıq” (bax: s. 84).

Mübariz müəllimin Azərbaycan və Azərbaycan adət-ənənələrinin Nizami əsərlərində poetik əksi ilə bağlı bir incə məqama da diqqət etmək istərdik. O, “İskəndərnamə”də Nüşabənin İskəndər üçün açdığı süfrədə bizim milli mətbəximizə məxsus çərəzlərin, şəkərburanın adı şəkildiyini xatırladarkən yazır: “Şəxsən mən fars klassik şairlərinin əsərlərində “şəkərbura” sözünə təsadüf etməmişəm” (bax: s. 84). Eləcə də “dovğa”nın metafora kimi işlənməsini də şairin türklüyünə, azərbaycanlılığına daha bir dəlil olaraq diqqətə çatdırır. “Yeddi gözəl” poemasında Nizami ana dilinin sevilməməsini, bəyənilmədiyini poetik şəkildə belə ifadə etmişdir: “Türkcəmi bu həbəşdə almazlar, mütləq ləzzətli dovğa yeməzlər” (s. 84). Nəhayət, Ə.Nəcəfzadə alimin çox maraqlı elmi fikirlərini ümumiləşdirərək belə bir qənaətə gəlir ki, Məmməd Mübariz Əlizadə Nizami şəxsində Məhinbanu, Şirin, Nüşabə kimi obrazların simasında türklüyünü, vətənpərvərliyin şanlı tarixini əbədiləşdirmək istəyən soydaşlarımızı görür. M.Mübariz Şirini öz dili ilə oğuz – türk nəslindən olmasını göstərmişdir (s. 90).

Əzizağa Nəcəfzadənin Nizaminin sözügedən mövzu ətrafında bəlli bilgiləri də xatırladaraq mövcud məqalə, məruzə və dissertasiyaları da çözləyib, təhlil süzgəcindən keçirir.

Məmməd Əkbərovun “Nizami Gəncəvi və Azərbaycan xalq yaradıcılığı” mövzusunda dissertasiyası və digər yazılarında Nizaminin əsərlərində müxtəlif xalqların həyat və məişətində, milli adət-ənənələrinin mərasim təsvirlərindən söz açıldığını da şahidi oluruq.

Doktor Cavad Heyətin elmi araşdırmalarında Nizaminin türkçülüüyü problemi də geniş şəkildə izlənilir, onun Azərbaycan nizamişünaslarının (M.Ə.Rəsulzadə, H.Araslı kimi tədqiqatçıların) Azərbaycan türkcəsilə yazaraq fars oxucusuna çatdırmasını, şairin milli və ədəbi kimliyi ilə bağlı məlumatları farsdilli mətbuata çıxarmasını gərəqli təşəbbüs hesab edilir.

Azadə Rüstəmovanın Nizaminin türklüyü və türkçülüye münasibəti haqqındakı araşdırmalarına gəlincə şairin irsində işlədilen “türk”, “türki”, “türkanəsifət” ifadələrinin metoforik mənə yükü haqqında alimin mülahizələrinə xüsusi diqqət yetirir (bax: s. 112).

Alim xalq nağılları və dastanları ilə səslənən mövzuların da “Xəmsə”dəki əsərlərdə özünə yer aldığını göstərməklə şairin milli şüurumuzdan süzülüb gələn keyfiyyətləri poetik obrazlarda təcəssümünü dəyərləndirir. Bütün sadələdiği cəhətlərinə rəğmən Azadə Rüstəmovanın Nizamini təkəcə “azərbaycanlı” deyil, eyni zamanda “türk oğlu” adlandırması xüsusilə yüksək səslənir (bax: s. 113). Beləliklə, alim Nizaminin o dövrdə yazıb-yaratmış həmkarlarının farsca yazma səbəblərini əsaslandırır və onların əsərlərində “türkanə ruh”u dəyərləndirərək yazır: “Azərbaycanlı şairlər dövrün ədəbi nizamına riayət edir, ənənəyə uyaraq onun tələblərinə cavab verirdilər. Lakin bu da inkaredilməz həqiqətdir

ki, türk koloriti onların əksəriyyətinin sənətində bütün qabarığı ilə özünü göstərirdi” (s. 117).

Nizami milli və ədəbi kimliyindən söz açılan məqalədə də Rüstəm Əliyevin özünəməxsus hökmlü və cəsarətli elmi fikirləri ilə qarşılaşırıq. Oçerkdə alimin Nizami türklüyü və türklüyə münasibətini müəyyənləşdirərkən əsas mənbə kimi məhz şairin öz əsərlərinə müraciət olunmasını vacib bilir. Rüstəm Əliyevin mövzuyla bağlı daha bir xidmətini xüsusilə vurğulamaq istərdik. M.Ə.Rəsulzadənin “Azərbaycan şairi Nizami” monoqrafiyasını Azərbaycan dilinə uyğunlaşdıraraq 1991-ci ildə nəşrə hazırlanması məhz bu görkəmli nizamişünas alimin bir vətənpərvər ziyalı olmasını da bizə çatdırır.

Deməli ki, Əzizağa Nəcəfzadənin “Nizaminin türklüyü və türliyə münasibəti” monoqrafiyasında irəlidə adı çəkilən görkəmli Azərbaycan ziyalılarının mövzu ilə bağlı tədqiqatlarını xronoloji-tarixi ardıcılıqla təqdim etməsi, onlara Avropa və rus şərqşünaslarının nizamişünaslıq fəaliyyəti fonunda münasibət bildirməsi, sözügedən mövzu ətrafında polemika aparması kitabın əsas məziyyətləridir.

Haqqında danışdığımız monoqrafiyanın elmi redaktoru AMEA-nın müxbir üzvü, professor Nüşabə Araslının əsərə yazdığı ön sözdə bu tədqiqatın elmi əhəmiyyəti haqqında yazır: “Əzizağa Nəcəfzadənin bu araşdırması Azərbaycan nizamişünaslığını demək olar ki, bütün mərhələlərində ciddi məşğul edən və aktuallığını itirməyən problemə həsr olunmuşdur. Biz müəllifin bu təşəbbüsünü faydalı sayır, ona bu istiqamətdəki gələcək fəaliyyətində uğurlar arzulayırıq. İnanırıq ki, monoqrafiya nizamisevər oxucular tərəfindən maraqla qarşılanacaq, farsdilli Azərbaycan poeziyasını doğru qiymətləndirməyən, Nizaminin soy kökünün azərbaycanlı olduğunu danan qərəzli mülahizələrin təkzib olunmasında əhəmiyyətli rol oynayacaqdır” (s. 9).

Əsərin elmi əhəmiyyətini və aktuallığını nəzərə alıb, onun dahi şairimizin 880 illik yubileyi ərəfəsində bir daha ədəbi, elmi ictimaiyyətimizə çatdırmasını, ingilis, rus və fars dilinə tərcümədə nəşr olunmasını və internet vasitəsilə virtual məkanda yayılmasını vacib hesab edirik.

Lalə ƏLİZADƏ